

NEMIS TILI LEKSIKOGRAFIYASI VA LUG'AT TURLARI

*Andijon Davlat Chet tililar Instituti Roman – German
va Slavyan tillari fakulteti*

Ilmiy Rahbar: Ismanova Odinaxon O'rinboyevna

Nemis tili yo'nalishi 301- Guruh talabasi - Raximova Hulkar

+998 93 576 56 52

hulkarraximova03@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada nemis tili leksikografiyasi va lug'at turlari haqidagi ma'lumotlarni taqdim etadi. Maqolada nemis tilining lug'atlarining qanday turlarini funksiyalarini va tuzilishini, shuningdek, leksikografiya sohasidagi eng muhim yangilanishlarni ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Leksikografiya, lug'at turlari, maxsus lug'at, Sinonim lug'at, talaffuz lug'at, bir tilli va ikki tilli lug'atlari, rasmlilug'at.

Annotation: This article provides information on German lexicography and dictionary types. The article shows the types of dictionaries of the German language, their functions and structure, as well as the most important updates in the field of lexicography.

Key words: Lexicography, dictionary types, special dictionary, Synonym dictionary, pronunciation dictionary, monolingual and bilingual dictionaries, picture dictionary.

Аннотация: В етщй статье представлена информация о немецкой лексикографии и типах словарей. В статье показаны виды словарей немецкого языка их функции и структура а также важнейшие обновления в области лексикографии.

Ключевые слова: Лексикография, типы словарей, специальный словарь, словарь синонимов словарь, произношния одноязычные и двуязычные словари, учебный словарь.

Kirish

Leksikografiya – bu iste'molchilar uchun mo'ljallangan lug'atlarni yig'ish, tahlil qilish, tuzish va tahrir qilishni o'z ichiga oladigan ilmiy va nazariy faoliyat sohasidir. Nemis ilmiy va nazariy faoliyat sohasidir. Nemis tili leksikografiyasi, dunyoning eng ko'p o'rganigan tillaridan biri sifatida, o'ziga xos xususiyatlarga va boy tarixga ega. Bu soha, nemis tilining leksik zahirasini o'rganish, uning o'zgaruvchan tabiatini qayd etish va tildagi so'zlar qo'llanilishining turli shakllarini klassifikatsiya qilish bilan shug'ullanadi.

Nemis leksikografiyasining diqqat markzida turli xil lug'at turlari joy olgan bo'lib, ular tilshunoslar, tarjimonlar, o'qituvchilar va nemis tilini o'rganuvchilar kabi turli auditoriyalar uchun qimmatli manbalar hisoblanadi. Har bir lug'at turi – umumiy lug'atlar – tilning turli qirralarini yoritib, foydalanuvchilarga so'zlar orqali o'z fikr va tuyg'ularini aniq ifoda etishga yordam beradi. Maqola tadbiq qilish maqsadi, nemis tilining leksik tomondan boyliklarini, so'z yaratish jarayonlarini va nemis tilida so'zlar qanday qayd qilinishi va izohlanishining turli usullari bilan tanishtirishdir.

Muhokama va Natijalar

Leksikografiya yunon tilidan olingan bo'lib, lug'at tuzish deganidir. Amaliy lug'atchilik lug'atlar tuzish bilan bir qatorda ijtimoiy muhim vazifalarni ham bajaradi: ona tili va boshqa tillarni o'rganish; ona tilini tavsif qilish va me'yorlashtirish; tillar o'rtasida o'zaro aloqa va munosabatni ta'minlash; muayyan til leksikasini ilmiy jihatdan o'rganish va boshqa leksikografiya lug'at tuzish ishi sifatida turli xil xalqlardan yozuv taraqqiyotining ilk bosqichlarida u yoki bu tushunarsiz so'zning qanday ma'no anglatishini bilish ehtiyoji sababidan paydo bo'lgan. Dastavval tuzilgan lug'atlar umumlashgan va universal xususiyatga ega bo'lgan. Leksikografiya tarixi shuni ko'rsatadiki, bir tilli lug'atlar butunlay boshqacha ilmiy va ijtimoiy kontekstlarda, asoslash kontekstlaridan muhim ahamiyat kasb etgan. Lug'atdan foydalanuvchining maqsadi so'zlarning ma'nolarini bir til doirasida aynan tushunish yoki o'sha so'zning muqobil boshqa variant bilan tanishish va u shu maqsadda bir tilli lug'atlarga murojaat qiladi. Quyida lug'atlarning bir necha turlari bilan taishib chiqishimiz mumkin.

Umumiy lug'at va maxsus lug'at.

Kabi umumiy lug'atlar masalan Duden – zamonaviy tilning umumiy lug'atiga oid keng qamrovli ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Shunga ko'ra, maxsus lug'atlar faqat aniq ma'lumotlarni o'z ichiga olgan, ma'lum bir maqsad uchun mo'ljallangan yoki ma'lum bir foydalanuvchi guruhiga qaratilgan lug'atdir.

Talaffuz lug'ati.

Bu lug'at nima haqidaligini uning nomidan anglab olishimiz mumkin. Bu yerda gap so'zlarning to'g'ri talaffuzi haqida ketadi. Ehtimol, siz o'zingizdan ma'lum bir tildagi aynan bir so'zni to'g'ri talaffuz qilayotganingiz yoki aksincha ekanligi hqida ikkianayotgan yoki xato deb o'ylayotgan bo'lsangiz ushbu lug'atga murojaat qilishingiz mumkin. Bu fonetik transkripsiya deb ataladigan narsa bilan ishlaydi.

Sinonim lug'at

Sinonimik lug'atlar ma'lumot dasturi cheklangan lug'atlar turiga kiradi. Sinonim va tegishli so'zlar tegishli kalit so'z uchun berilgan. Mutlaq sinonimiy

kamdan-kam bo'lganligi sababli, bu turdagi lug'atlarning foydalanuvchilari muayyan kontekst uchun mos sinonimni tanlash imkoniyatiga ega bo'lishlari uchun yuqori darajadagi til malakasiga ega bo'lishlari kerak.

Bir tilli va ikki tilli lug'atlar

Ayniqsa, til mutaxassislari Duden kabi bir tilli lug'atlarning ahamiyatini e'tiborsiz qoldirmaydilar. Imlodan tortib grammatikagacha, sinonimlardan xorijiy so'zlarning ma'nosigacha bu yerda hamma narsa haqida ma'lumot mavjud.

Rasmi lug'at

So'zlar va rasmlarning kombinatsiyasi sifatida rasmi lug'atlar nafaqat bolalar uchun, balki vizual tarzda o'rganishni yaxshi ko'radigan har bir kishi uchun tavsiya etiladi. Ko'p tilli teglar ko'pincha rasm yonida ko'rsatiladi. Ayniqsa, texnik lug'atni rivojlantirish uchun, masalan nemis, ingliz va boshqa tillardagi metall texnologiyasi uchun rasmi lug'atlar ro'yxatini yoddan yodlash uchun qiziqarli alternatividir.

Nemis tili leksikografiyasining keng miqyosli va murakkab sohasini o'rganish bizni tilning boy va rang-barang olamiga olib kiradi. Maqolaning muhokamasidan ko'rinib turibdiki, nemis tili leksikografiyasi til foydalanuvchilari, olimlar va tilshunoslar uchun nihoyatda muhim ahamiyatga ega. Har xil turdagi nemis tili lug'atlarining mavjudligi – umumiy lug'atlar, soha lug'atlari, etimologik izohlar, frazeologiya to'plamlari foydalanuvchilarni nemis tilida aniq va samarali muloqot qilishga imkon beruvchi juda muhim resurslardir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Степанова. М. Д. Лексикология современного языка - Академия, 2003
2. Xojiyev. A, Begmatov. E, G'oyipov. C, Mullayev. T. O'zbek tili leksikografiyasi. – Toshkent. 1981.
3. B.Mengliev. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Qarshi. 2004